

SOCIÁLNA PREVENCIA

CPPPaP Levoča

Mgr. Silvia Džuganová

- Narastajúce sociálne problémy obyvateľov vyvolávajú neustálu potrebu skvalitniť niektoré činnosti . Jednou z možností ako sa podieľať na riešení týchto problémov je naučiť sa týmto problémom predchádzať, prípadne ak sa už prezentujú, zabrániť ich ďalšiemu prehĺbovaniu alebo zamedziť ich opakovaniu, a to dôsledným organizovanej a cielenej prevencie. Pri riešení sociálnych problémov môžeme hovoriť konkrétne o **sociálnej prevencii**.

- Publikácia pod názvom „**Sociálna prevencia**“ sú len malým príspevkom, ako uchopiť niektoré teoretické východiská a ako sa naučiť lepšie spoznať niektoré problémové okruhy, ktoré s uplatňovaním sociálnej prevencie úzko súvisia.
- Obsah textov nevznikal jednoducho, keďže k problematike prevencie je len málo zdrojov, podobne ako je veľmi málo konkrétnych štúdií v odbornej literatúre.

- Väčšina autorov často spája prevenciu so sociálnou prevenciou a to najmä pri prevencii sociálno-patologických javov (kriminalita alebo drogové závislosti).
- Oficiálne bola sociálna prevencia definovaná v zákone č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v súčasnosti v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

ČO JE PREVENČIA?

- Pojem prevencia je všeobecne známy, základnú informáciu o tom čo je prevencia môže sprostredkovať aj nezainteresovaný jedinec. Najjednoduchšie vysvetlenie čo je prevencia je, že ide o predchádzania vzniku zdravotných, sociálnych alebo iných problémov.
- V slovníku cudzích slov sa prevencia definuje ako „*predchádzanie nežiaducim javom*“.

- V súčasnosti sa pojem prevencie najčastejšie spája s prevenciou v rámci sociálno-patologických javov, a preventívnych opatrení, ktoré by mohli predchádzať ich prezentácii, alebo môžu viesť k obmedzeniu pri prehlbovaní alebo opakovaní daného sociálno-patologického javu.

- **Prevencia** je proces tvorby sústavy a realizácie opatrení štátu a spoločnosti, ktoré smerujú k znižovaniu príčin sociálnej patológie. (Matula 1995)

ÚROVNE PREVENIE

- Všeobecne sú známe tri základné úrovne a to prevencia na úrovni primárnej, sekundárnej a terciárnej.

Členenie prevencie :

- Univerzálna zameraná na celú populáciu všeobecne ako aj na špecifické podskupiny.
- Selektívnu zameranú na podskupiny v podmienkach vysokého rizika.
- Indikovanú zameranú na jednotlivcov, ktorý prejavujú špeciálne znaky a symptómy napr. prevencie sociálno-patologických javov.

PRIMÁRNA PREVENCIA

- Je intervencia ešte pred tým, než sa objaví nejaký problém napr. zdravotný alebo sociálny, teda pôsobenie skôr ako sa narušia vonkajšie vzťahy alebo vnútorná rovnováha duševného, alebo somatického zdravia. V primárnej prevencii ide o elimináciu jedného alebo viacerých článkov príčin spúšťajúcich zdravotné alebo sociálne problémy.
- Za základ primárnej prevencie sa považuje pôsobenie na výchovu v rodine čo je v značnej miere podmienené vzormi a štýlom výchovy v rodine.
- Dôležité je pôsobenie prostredníctvom osvedy, vzdelávania a výchovy formou besedy, prednášky, voľno-časové aktivity, pôsobenie pomocou masmédií.

SEKUNDÁRNA PREVENCIA

- Predstavuje skríning a včasnú intervenciu, zameriava sa na identifikáciu problémov jednotlivcov, alebo skupín.
- Sekundárna prevencia ma zabrániť vzniku alebo prehĺbovaniu porúch sociálneho alebo psychického vývinu či zdravotných problémov.
- Sekundárna prevencia vytvára priestor pre aktivity špecialistov v sociálnej oblasti, zdravotníctve a školstve, alebo najme sociálnych pracovníkov, psychológov, lekárov, pedagógov ale aj policajtov.

TERCIÁRNA PREVENCIA

- Má predchádzať zhoršovaniu stavu už vzniknutých problémov alebo porúch, ma zabrániť ich recidívam.
- Terciárna prevencia sa realizuje v úzkom vzťahu s liečebnou činnosťou alebo výchovným a terapeutickým pôsobením. Nastupuje po zlyhaní primárnej a sekundárnej prevencie, cieľovou skupinou sú ľudia s jasne pomenovanými a existujúcimi problémami, ktorí okrem toho, že ohrozujú seba predstavujú vážne riziko aj pre svoju rodinu a najbližšie okolie. (drogovo závislý, recidivisti v trestnej činnosti, agresívni ľudia a ľudia dlhodobo dobrovoľne nezamestnaný)
- Uskutočňovanie prevencie prebieha na rôznych úrovniach.

- samotný problém,
- charakter subjektu, ktorý sociálnu prevenciu vykonáva,
- vedomosti a zručnosti nositeľa preventívnych aktivít,
- sociálne prostredie,
- cieľová skupina,
- Prostriedky, formy, metódy ktorými preventívne aktivity realizujeme,
- cieľ - čo chceme dosiahnuť

DETERMINANTY A FUNKCIE PREVENCIE

- Precíznejšie poznanie problematiky prevencie si vyžaduje poznanie základných determinantov a funkcie prevencie. Jednotlivé ciele prevencie sú formované v závislosti od problému, poruchy alebo javu ktorým sa prevencia zaoberá, od úrovne v ktorej sa prevencia realizuje. Základným cieľom je predchádzať, zamedziť alebo minimalizovať prezentované problémy, poruchy alebo javy.

Medzi základné funkcie prevencie patrí najmä:

- depistáž, plánovanie a projektovanie v rámci preventívnych aktivít
- príprava a vzdelávanie nositeľov prevencie prostredníctvom špecializovaných programov formou tréningov a výcvikov ale aj prostredníctvom poskytovania informačných materiálov
- podpora, pomoc a poradenstvo pre inštitúcie, ktoré sa podieľajú na realizácii preventívnych aktivít
- definovanie priorít, identifikovanie základných okruhov problémov
- dokumentovanie aktivít v oblasti prevencie, prehľad o realizácii aktivít na miestnej regionálnej ale aj národnej úrovni
- starostlivosť o odborný rast a vzdelávanie nositeľov preventívnych aktivít – realizátorov

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SÚVISIACICH POJMOV

Pri analýze slova **sociálny** je možné zistiť, že toto slovo vystihujú synonymá ako je:

- neformálny, kamarátsky, družný pospolitý, spoločenský týkajúci sa spoločnosti, vyplávajúci zo spoločenského života, zodpovedajúci potrebám, záujmom, požiadavkám spoločnosti atď.
- Vzťahujúci sa na hmotné zabezpečenie členov spoločnosti, na úpravy, usporiadanie spoločenských vzťahov.

Pri analýze **sféra** nájdeme také synonymá ako:

- okruh, oblasť pôsobnosti, vplyvu, záujmu.

- Pojmovým vymedzením sociálnej sféry možno dospieť k záveru, že sociálna sféra zahŕňa vo svojom obsahu možnosti komplexného zabezpečenia potrieb v prospech jedinca a spoločnosti. Ďalšie pojmy, ktoré napomôžu bližšie charakterizovať sociálnu prevenciu sú sociálna núdza, hmotná núdza, životné minimum.
- **Sociálna núdza** je stav, keď si občan nemôže sám zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, starostlivosť o svoju domácnosť, ochranu a uplatňovanie svojich práv alebo kontakt so spoločenskými prostrediami.
- **Hmotná núdza** je to stav keď príjem občana a fyzických osôb, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, nedosahuje životné minimum a občan a fyzické osoby, ktoré sa z občanom spoločne posudzujú si príjem nemôže zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričinením.

- **Životné minimum** je definované v Zákone 601/2003 Z. z. o životnom minime. Výška životného minima je vyjadrená peňažnou sumou, ktorá sa upravuje vždy ku 1. júlu bežného roka opatrením ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Pri nedosiahnutí životného minima nastáva stav hmotnej núdze.

„ Sociálna prevencia je v prvom rade sociálna pomoc. Pričom sociálna pomoc sa uskutočňuje prostredníctvom sociálnej práce , ktorá má za cieľ získavanie a spracúvanie informácií o príčinách vzniku alebo možného vzniku sociálnej núdze a o potrebe poskytovania sociálnej pomoci , voľbe a uplatňovaní foriem sociálnej pomoci a sledovanie účinnosti ich pôsobenia “ (Schavel a kol. 2008, str. 19).

Všeobecným a základným cieľom sociálnej prevencie je:

- predchádzať stavom sociálnej a hmotnej núdze, nepriaznivým sociálnym udalostiam .
- eliminovať a zabraňovať vzniku a šíreniu sociálno-patologických javov .
- poskytovať účinnú pomoc pri výskyte porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu.
- zabraňovať zhoršovaniu týchto porúch ich recidívam, respektíve odstraňovať dôsledky sociálno-patologického vývinu.
- špecifickým cieľom sociálnej prevencie je poradenské, výchovné a nápravné resocializačné pôsobenie na sociálne skupiny a jednotlivcov.

SOCIÁLNA PREVENCIA SA VYKONÁVA PRE MALOLETÉHO V TÝCHTO PRÍPADOCH

- keď je výchova vážne ohrozená alebo vážne narušená,
- keď sa prezentujú poruchy správania,
- keď sa zanedbáva povinná školská dochádzka,
- keď súd nariadil maloletému ústavnú výchovu alebo uložil ochrannú výchovu, a to pred nástupom na výkon, v čase výkonu a po zrušení ústavnej výchovy alebo ochrannej výchovy
- keď sa maloletý dopustil konania so znamky trestného činu
- keď je maloletý týraný, pohlavne zneužívaný alebo u ktorého je dôvodné podozrenie z týrania alebo z pohlavného zneužívania.

Sociálna prevencia sa uskutočňuje aj pre plnoletého občana a to v prípadoch, keď:

- Bol výkon trestu odňatia slobody podmiennečne odložený
- Bol plnoletý prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby
- Bol prepustený zo zdravotníckeho zariadenia na liečbu drogovu závislých osôb alebo zo zariadenie na resocializáciu drogovu závislých osôb
- A pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím a občanov s nepriaznivým zdravotným stavom

FORMY SOCIÁLNEJ PREVENCIE

Medzi formy sociálnej prevencie zaraďujeme nasledovné činnosti :

- Vyhľadávacie,
- Nápravná,
- Rehabilitačná,
- Resocializačná,

Ktorých súčasťou je i organizovanie výchovno-rekreačných táborov.

- Ktorých súčasťou je i organizovanie výchovno-rekreačných táborov.
- Orientácia jednotlivých foriem sociálnej prevencie na cieľové skupiny, pre ktoré sa sociálna prevencia vykonáva, vychádza z potreby vymedzenia osobného rozsahu pri rešpektovaní špecifických okruhov občanov a tiež v záujme profilovania zamerania jednotlivých činností vo vzťahu k 'objektom prevencie' t.j. maloletým a plnoletým občanom, ktorí sa ocitli v krízových životných situáciách.

ZÁKLADNÉ OBLASTI SOCIÁLNEJ PREVENCIE

- Vymedzenie základných oblasti sociálnej prevencie je pomerne je pomerne zložitú. Niektoré zjednodušené tvrdenia charakterizujú sociálnu prevenciu ako prevenciu sociálno-patologických javov iné charakterizujú sociálnu prevenciu ako oblasť prevencie v zmysle Zákona o sociálnej pomoci.
- Charakteristiku týchto oblasti považujeme za dôležitú aj z dôvodu popisu jednej podmienok uplatňovania preventívnych aktivít a to poznanie jednotlivých špecificky sociálnych problémov.
- Dobrá prevencia musí predchádzať všetkým typom sociálneho zlyhania kriminalite, abúzu drog, absencia v škole, predčasným tehotenstvám, nakazením vírusom HIV.

KRIMINALITA

- Globalizácia vedie k vytvoreniu prostredia vhodného pre rozmach jestvujúcich, ale aj nových foriem kriminality. Ide o kriminalitu spojenú s drogami, obchod so zbraňami, nelegálna migrácia a obchodovanie s ľuďmi, pranie špinavých peňazí, počítačová či internetová kriminalita, terorizmus.
- Ak hovoríme o kriminalite, musíme si uvedomiť, že za kriminalitu sa považuje na prvom mieste porušenie spoločnosťou prijatej normy.
- Kriminalita je jav, ktorý ohrozuje, resp. priamo narušuje základné hodnoty v spoločnosti, práva a slobody jednotlivca.
- O kriminalite možno hovoriť vtedy, keď je človek trestnoprávne zodpovedný, teda aj jeho skutky môžu byť sankciované podľa Trestného zákona.

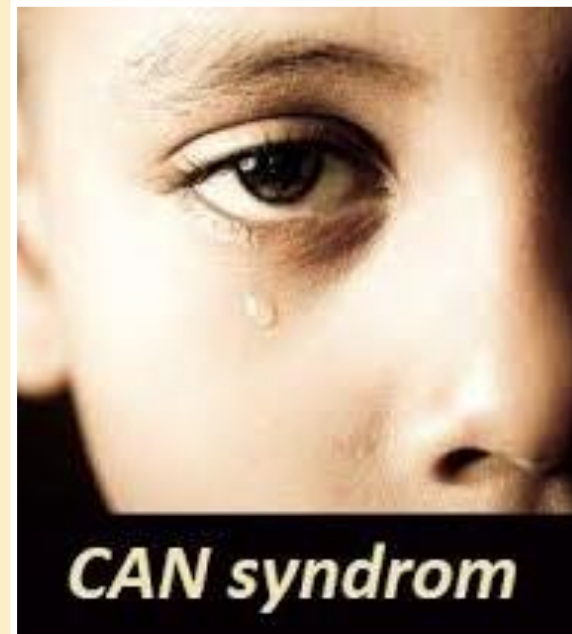
DROGOVÁ ZÁVISLOSŤ

- Drogami nazývame chemické látky prírodného pôvodu, alebo pripravené v laboratóriách, ktoré majú na organizmus omamujúce alebo dráždivé účinky. Ich názov je odvodený od holandského slova „drog“ znamená suchý alebo niečo usušené. Pôvodný význam tohto slov znamenal surovinu rastlinného alebo živočíšneho pôvodu, požívanú ako liečivo .
- **Psychickou závislosťou** rozumieme zvláštne ladenie psychiky, ktoré núti toxikomana k trvalému užívaniu drog .
- **Fyzickou závislosťou** rozumieme prispôsobenie sa organizmu na užívanú látku. Keď sa používaná látka nepožije, objavia sa abstinenčné príznaky, ktorých intenzita a prejavy závisia od osobnosti toxikomana od vlastnosti požívanej drogy alebo látky.

TÝRANÉ, ZNEUŽIVANÉ A ZANEBAVANÉ DETI

- Dnešná doba prináša množstvo informácií o rôznych aspektoch nášho života, ktoré boli y rôznych príčin nášho života tabuizované.
- Jedným z týchto problémov je aj problém zanedbávania, týrania a zneužívania detí. Syndróm týraného zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa, označovaný v anglosaskej literatúre ako **CAN** – child Abuse and Neglect sy. možno v súčasnosti za jeden z najzávažnejších problémov v starostlivosti o dieťa.
- CAN je súbor nepriaznivých príznakov najrôznejších oblastiach stavu a vývoja dieťaťa i jeho postavenia v spoločnosti a rodine predovšetkým.

PROSTITÚCIA

- Prostitúciu môžeme právom označovať ako jeden z najstarších sociálno-patologických javov, ktorá je stará ako ľudstvo samo. Telo sa vlastne stalo predmetom ponuky a dopytu obchodným artiklom. Delenie prostitúcie:
- **Verejná legálna** - kedy osoby poskytujú sexuálne služby prevažne v zariadeniach verejne domy, masážne salóny, vyhradené ulice v niektorých mestských štvrtiach.
- **Skrytú nelegálnu** – kedy tieto osoby aktívne vyhľadávajú svojich zákazníkov, snažia sa upozorňovať na seba.
- Špeciálnou formou, ktorú možno nazvať „novum“ na poli sexuálnych služieb je internetová prostitúcia.

CHUDOBA

- Chudobou všeobecne rozumieme sociálny jav, ktorý je charakteristický nedostatkom životných prostriedkov jednotlivca alebo skupiny. Niekedy sa miesto definovaného pojmu absolútna chudoba používa pojem bieda.
- Z hľadiska jedinca prípadne spoločenskej skupiny môže byť chudoba nezapríčená alebo spôsobená vlastným pričinením.
- Je preukázané, že prepracovaná a systematicky uskutočňovaná sociálna politika môže spolu so stratégiou zameranou na znižovanie nezamestnanosti chudobu veľmi obmedziť.

ZDROJE

- SCHAVEL, M.A kolektív. 2010. Sociálna prevencia. Bratislava. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2010, ISBN 978-80-89271-22-1.